

Celosten pristop: prednosti in izzivi sodelovanja

Anja Kristan

Vrtec Sežana

V Vrtec Sežana smo v šolskem letu 2012/2013 razmišljali o tem, kateri pristop k področju bralne pismenosti bi bil za nas najprimernejši, saj je bil naš namen doseči vse otroke v našem vrtcu in posredno tudi njihove starše, ter o tem, kaj vse potrebujemo same strokovne delavke, da bi dejavnosti za otroke čim bolj pripravile in izvedle. Na naši dveletni poti se je kot izredno dobra in pomembna izkušnja pokazala ravno sposobnost za sodelovanje in povezovanje. Pri tem smo upoštevali tudi kurikularna načela, ki poudarjajo sodelovanje s starši, okoljem in timsko sodelovanje, povezovali pa smo se tudi širše, in sicer s Pedagoško fakulteto Koper in Pedagoško fakulteto v Ljubljani, z Zavodom RS za šolstvo, z drugimi vrtci Primorske, pa tudi z vrtci zunaj meja naše države. V prispevku predstavljamo načine in oblike sodelovanja Vrtca Sežana na področju bralne pismenosti.

Ključne besede: celostno sodelovanje, vrtec, bralna pismenost, vodenje

Krepitev zmožnosti strokovnih delavk: sodelovanje s strokovnjaki

Na podlagi ugotovitev mednarodnih raziskav (PISA, TIMSS, PIRLS), ki so opozarjale na slabše rezultate prav na področju bralne pismenosti (tudi v Sloveniji), smo se odločili, da si za prednostno nalogo Vrtca Sežana v šolskem letu 2012/2013 zastavimo naslednji cilj: usposabljanje oziroma opolnomočenje strokovnih delavk za ustvarjanje spodbudnega učnega okolja za razvoj sporazumevalnih zmožnosti in porajajoče se pismenosti. Da bi pomagali strokovnim delavkam na tem področju, smo k sodelovanju povabili asistentko Pedagoške fakultete v Kopru; na skupnih izobraževalnih dnevih nas je ob seznanjanju s teoretičnimi in praktičnimi znanji usposobila za razvoj kompetenc bralne pismenosti pri otrocih. Na izobraževanju smo bile navzoče vse strokovne delavke našega zavoda. S tem smo vsem zagotovili enako izhodiščno točko (znanje in kompetence), kar je v nadaljnje omogočalo lažjo komunikacijo, povezovanje in (so)delovanje. Z gospo Barbaro Baloh se bomo v letošnjem šolskem letu, 2014/2015, znova srečali, da ji bomo predstavili samoevalvacijsko poročilo o delu v zadnjih dveh letih. Pričakujemo seveda tudi strokovni odziv in ponovno skupno

načrtovanje, ki bo izhajalo iz poročila in sodelovanja s strokovnjaki.

Vsaki strokovni delavki smo ponudili še dodatno izobraževanje (po želji) na tem področju, in sicer v obliki študijskih srečanj, ki jih je organiziral Zavod RS za šolstvo. Tema študijskih srečanj so bile porajajoča se pismenost in govorne kompetence otrok v vrtcu v povezavi z medijsko pismenostjo.

Dr. Martina Ozbič, docentka za področje specialne in rehabilitacijske pedagogike, ki deluje na Oddelku za specialno in rehabilitacijsko pedagogiko na Pedagoški fakulteti v Ljubljani, pa v sodelovanju z našim vrtcem opravlja raziskavo z naslovom Medjezikovna študija zapoznelega fonološkega (govornega) razvoja otrok: slovenščina. Podatki, pridobljeni v raziskavi, bodo omogočali vpogled v fonološki in govorni razvoj predšolskih otrok primerjalno med različnimi jeziki. Dr. Ozbičeva je bila strokovnim delavkam na voljo za individualno svetovanje, izsledke raziskave pa nam bo predstavila na predavanju. Pripravila ga bo na podlagi problematike, ki jo strokovne delavke zaznavajo v svojem oddelku. Ta oblika sodelovanja nam pomaga osvetliti naše delo z »ranljivo« populacijo otrok, bodisi dvojezičnih bodisi tistih, ki jim slovenščina ni materni jezik in potrebujejo drugačne pristope dela tudi na področju bralne pismenosti. Strokovnjak, ki je tako pripravljen svoje znanje deliti in prisluhne pedagoškim delavkam v praksi, je, po mojem mnenju, zgleden model primerne sodelovanja oziroma partnerstva.

»Mreženje«: sodelovanje z drugimi vrtci

Zavod Republike Slovenije za šolstvo (ZRSŠ) je Vrtec Sežana določil kot mentorsko središče za kraško-notranjsko območje. V mrežo sta bila vključena dva samostojna vrtca in osem vrtcev pri osnovnih šolah. Naloga mentorskega središča je bila organizirati srečanja za ravnatelje in študijska srečanja za strokovne delavke. Študijska srečanja so izvajale multiplikatorke (med drugim tudi iz našega vrtca) in svetovalka za predšolsko vzgojo z ZRSŠ. Nova teoretična in praktična znanja, izkušnje, metode dela in odzive na prakso smo si na teh srečanjih v živo in na daljavo izmenjevali vrtci Sežana, Postojna in Ilirska Bistrica.

V šolskih letih 2012/2013 in 2013/2014 so študijske skupine povezovale vrtce in s tem strokovne delavke ob skupni temi, to je spodbujanje zgodnje pismenosti v vrtcu v povezavi z medijsko pismenostjo in igro. Šlo je za dodatno obliko povezovanja preko

spletne učilnice, kjer smo imele vse udeleženke enake možnosti za sodelovanje, komentiranje, predloge in predstavitev svojih prispevkov iz prakse. Ker smo si lahko ogledale tudi prispevke drugih udeleženk in ker je bilo v spletni učilnici na voljo veliko dodatnega izobraževalnega gradiva, se mi je zdela ta oblika sodelovanja zanimiva in zelo koristna.

Z drugimi vrtci smo se povezovali še v projektu Jezik in kultura okolja. Vanj so bili vključeni vrtci na obeh straneh meje z Italijo, od Bovca do Sečovelj in Gračišča, dvanajst s slovenskim in dva z italijanskim učnim jezikom ter dva s slovenskim učnim jezikom iz Italije. V lanskem šolskem letu pa se je končal triletni projekt Porajajoča se pismenost v vrtcu. Članice projektnega tima so si na srečanjih izmenjevale primere dobre prakse, jih komentirale, analizirale in skupaj poglobljale novo pridobljeno znanje. Eden izmed namenov projekta je prispevati k povezovanju med vrtci v regiji in k izmenjavi izkušenj dobre prakse ter rezultate in izkušnje vrtcev, vključenih v projekt, predstaviti javnosti in ponuditi drugim (medkulturnim) okoljem v Sloveniji. V okviru projekta smo s sodelovanjem vseh članic in zrsš krepili profesionalne kompetence (odnosne, jezikovne, medkulturne in e-kompetence), prispevali k ohranjanju in dvigovanju kakovosti institucionalne predšolske vzgoje in v skladu z zakonskimi izhodišči ter s sodobnimi strokovnimi spoznanji in smernicami razvijali strategije za spodbujanje odnosnih, jezikovnih in medkulturnih kompetenc pri otrocih v vrtcu. Ta oblika sodelovanja je osvetlila pomen kulturnega konteksta in vsem udeleženkam ponudila tudi praktične izkušnje z medkulturnim dialogom.

Omogočiti dodaten čas, prostor, izobraževanja za povezovanje strokovnih delavk v manjših timih

Nekatere strokovne delavke so pokazale še posebno zanimanje za poglobljanje v to tematiko, zato smo organizirali manjše strokovne time, ki so na področju bralne pismenosti delovali v različnih projektih. Tako smo skupinam omogočili dodaten čas, prostor in dodatno izobraževanje za medsebojno povezovanje, poglobljanje in raziskovanje. To odločitev mora podpreti tudi ravnatelj, drugače je organizacijo in izvedbo takega načina sodelovanja izredno težko izpeljati.

Pedagoško delo v vrtcu je timsko zasnovano, njegova učinkovitost pa je v veliki meri odvisna od tega, kako imajo člani tima razvite spretnosti za timsko delo. Te spretnosti se ka-

žejo v posameznikovi zmožnosti izvajanja zahtevnejših in sestavljenih vzorcev vedenja, naravnanih k doseganju določenih ciljev in vzpostavljanju odnosov. Pomembna je lastna kritična ozaveščenost posameznih spretnosti, samorealizacija in kritična refleksija možnosti za nadaljnje razvijanje teh spretnosti. [Polak 2015, 23]

Enega od takih projektnih timov sem že omenila prejšnjem poglavju, na tem mestu pa bi morda izpostavila še inovacijski tim, ki trenutno deluje drugo leto (od predvidenih treh), in sicer pri projektu z naslovom *Od doma v svet* in pri razvojno-aplikativnem projektu *Porajajoča se pismenost v vrtcu*. V inovacijski projekt, ki ga je razpisal Zavod RS za šolstvo, smo se dejavno vključile tri strokovne delavke, in sicer dve vzgojiteljici in pomočnica ravnateljice. Vse tri se ukvarjamo z iskanjem ustreznih didaktičnih poti za usvajanje jezika (angleškega, italijanskega in slovenskega) preko igre. Poudarek je tudi na spodbujanju medkulturnosti, spoštovanju in sprejemanju različnosti. Vsaka deluje individualno v svoji skupini in v sodelovanju z drugo strokovno delavko (vzgojiteljico, pomočnico vzgojiteljice, spremljevalko otrok s posebnimi potrebami), nato pa sodelujemo še druga z drugo in spoznanja iz prakse povezujemo v celoto.

V razvojno-aplikativni projekt *Porajajoča se pismenost v vrtcu* – gre za nacionalni projekt Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) ter Zavoda Republike Slovenije za šolstvo (ZRSŠ), vodja projekta dr. Fani Nolimal (ZRSŠ) – je bila tri leta vključena manjša skupina strokovnih delavk, med njimi tudi dve pomočnici ravnateljice; v okviru projekta smo se tri leta srečevali vrtci iz celotne primorske regije, zajel pa je različna področja: bralne strategije, strategije opismenjevanja, fleksibilne medpredmetne povezave, delo z otroki iz socialno ogroženih družin in migranti. Z akcijskim raziskovanjem smo v našem vrtcu ugotavljali, kaj bi radi izboljšali in se novega naučili, kaj bi spremenili, katera so naša močna področja, in se ob študiju primera učili evalviranja. Nekaj smernic smo združili v zloženki, ki jo ob kulturnem prazniku ponudimo vsem staršem in strokovnim delavkam našega zavoda.

Povezovanje vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic preko različnih oblik sodelovanja

Sodelovanje med dislociranimi enotami vrtca

Izredno uporabno obsežno izobraževanje so v tekočem šolskem letu strokovne delavke vnašale v prakso, na aktivih so poročale

o svojih uspehih, dilemah in v okviru samoevalvacije skupaj v opazovalni lestvici beležile napredek otrok na področju zastavljenega cilja. Ker delujemo na dvanajstih lokacijah, smo aktivne organizirale tako, da so se strokovne delavke različnih dislociranih enot družile med seboj glede na starostno stopnjo otrok v oddelkih. Tako so se med seboj spoznavale, izmenjevale primere dobre prakse in s pomočjo zapisnikov skupaj opozarjale na nove dileme, izzive, vprašanja. Njihove evalvacije so nam bile v pomoč pri načrtovanju dela v naslednjem šolskem letu.

Sodelovanje znotraj enot

Znotraj posameznih enot so se strokovne delavke povezale v time, ki so jih sestavljale tri do štiri udeleženke; na podlagi pridobljenega znanja so skupaj izdelale po eno didaktično igračo, povezano s prednostno nalogo vrtca. Obenem so igračo tudi preizkusile, si beležile odzive otrok, ena od skupin pa je svojo igračo prijavila na natečaj Moja ideja – moja igrača. Strokovne delavke so poročale, da so bile nad tako obliko sodelovanja izredno navdušene, saj so bile ustvarjalne in so takoj osmislile svoje delo, tako da so ga preverile v praksi in na skupnem aktivu predstavile drugim delavkam.

Sodelovanje znotraj tandema: hospitacije znotraj oddelka, namenjene svetovanju in strokovni rasti

Pomočnice ravnateljice smo skušale hospitacije predstaviti in izvesti v obliki sodelovanja, ki bi povzročalo čim manj stresa. Skupaj smo ozavestili pomen in namen hospitacij. Sonja Rutar nas je na aktivu ravnateljev v Žagi (25. septembra 2014) opozorila, da sta dve od strategij zagotavljanja kakovosti tudi v tem, kako zagotavljamo mehanizme za vzpostavljanje pravičnosti v šolskem sistemu, in da je potreben prehod od nadzora k vzpostavljanju mehanizmov varnosti (Kos Kecojević in Gaber 2011). Ko se delavci počutijo varno, bolje delajo. Kontrole uničujejo, zato je treba človeku zaupati, mu dati avtonomijo, da bo dobro delal. Opremljene z njenimi napotki smo izvajale hospitacije. Predhodno smo vzgojiteljice obvestile, kaj bomo spremljale (področje jezika in uresničevanje prednostne naloge vrtca), kako bodo hospitacije potekale, in se vnaprej napovedale. Postavile smo se v vlogo kritičnega prijatelja in pri strokovnih delavkah spodbujale kritično razmišljanje. Same so s pomočjo vnaprej pripravljene lestvice ocenile in ovrednotile svoje delo, skupaj smo si izmenjale mnenja in različne poglede,

sledila sta svetovanje in izmenjava podpornega gradiva (vsaka je prejela drugačno podporno gradivo, glede na specifiko morebitnih težav, ki so se pojavile)i. Skupaj smo pripravile zapis o hospitaciji. Pomočnice ravnateljice smo skupaj z ravnateljico izpostavile primere dobre prakse, jih predstavile na vzgojiteljskem zboru ter povabile posameznice, naj svoj primer dobre prakse vsem predstavijo še same. Pokazalo se je, da so hospitacije izredno kakovosten način sodelovanja, če strokovne delavke ne čutijo pritiska ali stresa (na primer zaradi strahu, da bi njihove napake vplivale na oceno njihovega dela na splošno). Vnaprej smo se dogovorile, da njihovih napak ne bomo vnašale v zapise, ampak jih bomo nanje opozorile le ustno. Ta oblika sodelovanja omogoča individualen pristop k vsaki strokovni delavki, krepitev profesionalne samozavesti, skupaj pa lažje ozavestimo tudi svojo vlogo in vlogo otrok v procesu vzgoje in izobraževanja. Strokovnim delavkam je bilo všeč, da so prejele pozitivne odzive in so bile deležne pomoči v obliki svetovanja ob morebitnih težavah, aktivno so sodelovale pri analizi. Gre za ustvarjanje priložnosti za pogovor o učenju, spremljanju in spreminjanju prakse, priložnosti za pohvalo. Strokovne delavke so imele priložnost biti vključene tudi v institucionalne spremembe, saj so navedle veliko dobrih predlogov in zamisli, tudi na področju sodelovanja.

Veliko pozornosti smo namenili dejavni vlogi in sodelovanju otrok. Prav to področje nam pomeni izziv za naprej: načrtovanje vsebin na podlagi dobrega poznavanja in opazovanja otrok (diferenciacija), ob upoštevanju njihovih pobud in dejavne vloge otroka (participacija, vključenost).

Sodelovanje med vodstvom in strokovnimi delavkami

Sodelovanje s strokovnimi delavkami pri načrtovanju dela zavoda

Strokovne delavke so se med sabo povezovale preko aktivov in na podlagi njihovih predlogov smo si v šolskem letu 2013/2014 zadali prednostno nalogo, da bomo vse znanje, ki smo ga pridobili v predhodnem letu, uporabili v praksi, prav tako bomo skušali upoštevati nove ugotovitve. Naš prednostni cilj je bilo vnašanje pridobljenega znanja s področja opismenjevanja v izvedbeni kurikulum. Opazovalne lestvice so nastale na podlagi sodelovanja med strokovnimi delavkami, vodstvom in svetovalnimi delavkami. Skupaj smo otroke opazovali, zbirali podatke in pripravljali nove strategije dela za naprej. Kritike strokovnih delavk smo sprejeli kot izziv

in nove predloge vnesli v načrtovanje (manj projektov, lestvice, ki jih je mogoče hitreje izpolniti ...).

Pri evalvaciji dela moramo izpostaviti vodenje kot področje, ki ga lahko strokovne delavke ovrednotijo, predlagajo izboljšave in drugačne oblike sodelovanja. To možnost lahko ponudimo preko različnih kanalov: anonimnih vprašalnikov, na letnih pogovorih, hospitacijah ... Včasih je kritike težko sprejeti, vendar se zavedamo, da je za strokovno rast pomembno tudi to, saj gre za obliko medsebojnega sodelovanja.

Sodelovanje s svetovalno službo v vrtcu

Opazovalno lestvico na področju jezika in komunikacije so strokovne delavke soustvarjale na aktivih, na katerih je sodelovala tudi svetovalna delavka s svojimi specifičnimi znanji. Pomemben element sodelovanja je naprej ta, da smo pripravljeni na soočanje z različnimi pogledi, in pri tej obliki sodelovanja se je pokazalo prav to. Rezultat sodelovanja je dobro pripravljena lestvica, ki smo jo naredili skupaj in je strokovnim delavkam v pomoč pri spremljanju otroka in pri podajanju konstruktivnih informacij staršem.

Sodelovanje z otrokom

Na podlagi rezultatov hospitacij smo se v projektu Bralna pismenost dodatno posvetili sodelovanju z otrokom; temu se še vedno posvečamo v inovacijskem projektu. Večjo pozornost namenjamo ranljivim skupinam otrok (dvojezičnim, tistim, ki jim slovenščina ni materni jezik, otrokom z zaostankom v razvoju, otrokom z govornimi motnjami, otrokom iz socialno šibkejših okolij ...). Marjanovič Umek idr. (2002) kot element procesne kakovosti v vrtcu posebej omenjajo participacijo vseh otrok. Vzgojiteljica bi morala predstaviti kulturo in kurikul, in otroka povabiti, naj spregovori o svojih izkušnjah. Iskati bi morali bi načine, s pomočjo katerih bi se otrok lahko izrazil in pridobljeno znanje uporabil v družbi. Dosežki otrok se razlikujejo glede na regijo, iz katere prihajajo, in glede na socialno-ekonomski status družine. Vrtci opravljajo kompenzacijsko vlogo, zato je sodelovanje s starši in delo z vsemi otroki (prilagojeno njihovim potrebam in sposobnostim) izredno pomembno. Pomembno je, kako se otroci počutijo in da so vsi enakovredno vključeni v dejavnosti. Laevers na to opozarja z naslednjim vprašanjem: Ali je zagotovljena kakovost za vsakega posameznega otroka?

Zanimivo je, da so pogosto zanemarjeni tudi nadarjeni otroci, ki bi za razvoj svojih zmožnosti prav tako potrebovali dodatne spodbude. Diferenciacijo bi morali upoštevati že pri samem načrtovanju našega dela. Kar zadeva sodelovanje, smo v projektu Bralna pismenost predstavili prispevek, v katerem smo otroke povprašali, kakšno igralnico bi radi imeli. Pokazalo se je, da bo njihove predloge zelo preprosto uresničiti. Pripravili smo lestvico, ki pomaga ozavestiti vlogo odraslega pri spodbujanju dejavne vloge otroka, tako da vsi otroci enakovredno sodelujejo, so slišani in upoštevani. V drugem prispevku smo spoznali primer iz projekta Bralni palček, v okviru katerega so upoštevali vse »različnosti« otrok v skupini, saj so bili otroci slišani, upoštevani in so sami aktivno sodelovali pri projektu (skupaj s starši). Na tem mestu se je kot pomembna pokazala tudi kompetenca odraslih, da znajo organizirati medvrstniško učenje; gre za obliko sodelovalnega učenja in pri otrocih krepiti prav to kompetenco, ki jo bodo potrebovali na svoji življenjski poti.

Strokovna delavka, ki je sposobna dobrega sodelovanja s sodelavko v tandemu, z drugimi sodelavci v svoji enoti, z vodstvom, starši in ki zna svoje znanje deliti z drugimi ter jim prisluhniti, je dober vzor otrokom in zna sama bolje organizirati varen prostor za sodelovanje z otroki in med njimi. Na podlagi hospitacij lahko ugotovim, da ozaveščenost posameznika na tem področju veliko pripomore h konkretnim rezultatom pri otrocih – bolj so sproščeni, lažje navezujejo stike z drugimi otroki v svoji skupini in s tistimi iz sosednjih skupin, lažje sprejemajo različne odrasle (glede na starost, duševni razvoj...). Ker imajo izkušnjo, da so slišani in upoštevani, se pogosteje »oglašajo«, marsikaj predlagajo, radi sodelujejo pri ustvarjanju sprememb. Manj jih je tudi strah napak, samostojno iščejo rešitve in znajo bolje pomagati drugim otrokom.

Sodelovanje z okoljem: povezovanje različnih projektov in področij

Za predšolskega otroka je posebej značilno, da so različni vidiki njegovega učenja in razvoja med seboj povezani in soodvisni, kar posledično pomeni nujno medpodročno povezovanje. To smo si želeli tudi v našem vrtcu, pogoj za tako povezovanje pa je uspešno sodelovanje z okoljem. Tako smo v projektu FIT Kobacaj gibanje povezali s področjem jezika in sodelovali z Barbaro Konda, ki nas je popeljala skozi evalvacijski proces, v katerem je bilo slišati vsa-

kega posameznika, veliko praktičnih vaj, prav s pomočjo gibanja, pa je bilo namenjenih sodelovanju in tinskemu povezovanju, kar nam je prišlo prav tudi pri vsakdanjem delu v vrtcu.

V projektu Ekošola smo povezali dve področji, naravo in jezik. Članici Medobčinskega društva prijateljev mladine Sežana sta nam v okviru projekta Ekobranje za ekoživljenje pripravili dramatisacijo pravlјice. Tako smo z uspešnim sodelovanjem povezali tri organizacije – vrtec, društvo prijateljev mladine in ekošolo.

S Kosovelovo knjižnico Sežana smo se povezali pri projektu Bralni palček; sodelujemo namreč pri pripravi seznama knjig, ki nastaja glede na potrebe vrtca. Letos so na seznamu tudi knjige v drugih jezikih, ki jih govorijo otroci našega vrtca. Prav odzivanje knjižnice na potrebe vrtca kaže na dobro medsebojno sodelovanje, saj sta organizaciji pripravljene prisluhniti druga drugi. S knjižnico dobro sodelujemo tudi tedensko, saj pripravljajo dogodke glede na individualne potrebe otrok v posamezni skupini.

Bralna pismenost med drugim zajema sodelovanje s kulturnimi ustanovami. Na tem področju dobro sodelujemo s Kosovelovim domom Sežana. Skupaj se odločamo o programu za otroke, ga spreminjamo in dograjujemo. Spoštujemo avtonomijo vsake organizacije in se prilagajamo druga drugi glede na različne interese in potrebe. V Kosovelovem domu nam prisluhnejo na področju poznavanja otrokovega razvoja in potreb otrok, mi pa spoštujemo njihovo znanje pri umetniški presoji programa, in ugotovimo lahko, da gre za dobro prepletanje dveh strok.

Poseben izziv nam pomeni sodelovanje s praktikanti, dijaki in študenti, ki prihajajo k nam iz različnih študijskih središč. Sodelovanje poteka na različnih ravneh: naše vodstvo ali študijska središča omogočajo izobraževanje in zagotavljajo podporo mentorjem, povezovanje med koordinatorji prakse, sodelovanje med udeleženci prakse in mentorji, izmenjavo izkušenj in mnenj na obeh straneh. Menim, da bi bili lahko udeleženci prakse deležni ustrežnejše podpore prav pri kompetencah sodelovanja in tiskega dela. Tudi za nas je to, da bi se lahko mentorji različnih vrtcev med seboj povezovali, drug drugemu pomagali in si izmenjevali izkušnje, razmeroma novo področje.

Vrtec Sežana sodeluje z vsemi osnovnimi šolami v vseh štirih občinah na Sežanskem po programu, ki ga pripravijo vzgojiteljice vrtca in učiteljice. Namen sodelovanja je lažji prehod otrok iz ene ustanove v drugo. Otroci so nad ponujenimi oblikami navdušeni, žal pa je, vsaj po mojem mnenju, še vedno premalo kakovostnega sodelovanja po vertikali. Ustanove so strogo zaverovane »vsaka v

svoj prav«, in to razmišljanje je zelo težko preseči. Izredno priporočljivo bi bilo, da bi vsaka ustanova bolje poznala delo drugih, dobra bi bila medsebojna izmenjava prakse, skupno načrtovanje, izmenjava pripomočkov za delo, medsebojno spoštovanje obeh strok, organizirali bi lahko skupna izobraževanja, v okviru katerih bi spoznavali možnosti za sodelovanje. Sodelovanje sicer poteka in je za otroke kakovostno in dobro pripravljeno, pri strokovnih delavkah pa pogosto ni čutiti navdušenja, zato je to eden od pomembnih izzivov za prihodnost.

Sodelovanje s starši

Družinsko okolje je prvo naravno in spodbudno okolje za otroka, ko v vsakdanjih dogodkih usvaja govor in jezik ter odkriva pismenost. Elementi porajajoče se pismenosti izhajajo prvotno iz otroka (iz otrokovih sposobnosti in spretnosti). Nanje pa ima močan vpliv tudi okolje, še posebej družinsko. [Grginič 2006]

Sodelovanje s starši je najprej potekalo enosmerno, zato bi ga težko označila kot sodelovanje, saj je šlo predvsem za predajanje znanja staršem in za njihovo ozaveščanje o pomenu porajajoče se pismenosti in o načinu, kako jo razvijati doma. V ta namen smo organizirali (zelo dobro obiskano) predavanje z naslovom Pomen branja in pripovedovanja v predšolskem obdobju. Nato smo predstavili dejavnosti v vrtcu, šele pozneje, ko smo starše povabili, naj se teh dejavnosti udeležijo, v svojih jezikih pripovedujejo zgodbe, pesmi in s tem prikažejo del lastne kulture, pa se je sodelovanje dejansko začelo. Bralni nahrbtniki so potovali domov, v njih so bili tudi zvezki, v katere so starši zapisovali svoje izkušnje, mnenja, vtise o porajajoči se pismenosti in o dejavnostih, ki smo jih pripravili skupaj. Nekateri od njih so skupaj z otroki in strokovnimi delavkami izdelovali knjige in jih opremili z ilustracijami.

Ugotovili smo, da je za oblikovanje partnerstva v prvi vrsti odgovoren vzgojitelj predšolskih otrok, ki starše dojema kot enakovredne partnerje pri doseganju skupnih ciljev. Nujno je oblikovati partnerstvo s starši, ki implicira njihovo aktivno vključenost. [Devjak in Berčnik 2012, 79]

Ob tem se mi je porodila misel, da bi tak način sodelovanja s starši lahko obsegal veliko več; starši bi lahko izrazili svoje želje, pomisleke, težave, predloge glede različnih tematik v vrtcu, ki jih zadevajo ali jih skrbijo/zanimajo. Zagotovo bi bilo zelo koristno, če bi našli način, kako izmeriti, kakšen vpliv imajo take oblike

sodelovanja na starše in posledično na otroke. To je zagotovo eden od naših prihodnjih izzivov.

Mednarodno sodelovanje

V zadnjih dveh letih se preizkušamo tudi v mednarodnem sodelovanju. V okviru Krogov prijateljstva (Krugovi prijateljstva) smo v isti projekt vključeni vrtci iz Hrvaške, Srbije, Črne gore, Makedonije, Italije, Češke, Bolgarije in Avstrije. Projekt je namenjen mednarodnemu strokovnemu srečanju vzgojiteljev, pedagogov, psihologov in ravnateljev predšolskih ustanov. Tema projekta so učeče se skupnosti, izmenjujemo si izkušnje iz vzgojno-izobraževalne prakse, cilji projekta pa so: izmenjava strokovnih izkušenj pri delu z otroki, predstavitev projektov, ki jih udeleženci ocenjujejo kot pomembne na področju dobrobiti za otroke, oblikovanje učočih se skupnosti, v katerih se sodelujoči učijo, razpravljajo, evalvirajo, ocenjujejo kakovost lastne vzgojno-izobraževalne prakse, strokovno usposabljanje, osebni profesionalni razvoj in povezovanje s kolegi iz različnih držav. Prvo srečanje je bilo leta 2010 v Baru v Črni gori, drugo leta 2011 v Smederevu in Požarevcu v Srbiji, tretje leta 2012 v Pazinu na Hrvaškem, četrto leta 2013 v Sežani v Sloveniji. Oviro za sodelovanje predstavlja predvsem pomanjkanje finančnih sredstev. Težko se je namreč enakopravno povezovati z vsemi, saj nekateri projekti sodelovanje omejujejo le na države, ki so članice Evropske unije, druge dejavnosti so omejene zaradi političnih predsodkov, samostojno povezovanje in sodelovanje pa sta včasih težko izvedljivi, če finančna sredstva niso zagotovljena vnaprej.

Tako smo letos poskusili s projektom Pomahajmo v svet, v okviru katerega sodelovanje in povezovanje poteka preko informacijsko-komunikacijske tehnologije; razmišljamo pa, da bi tako sodelovanje še okrepili. Vendar se je pokazalo, da je srečanje v živo veliko bolj produktivno, saj tako obenem na drugačen način zaobjamemo tudi kulturni vidik, ker ga občutimo na svoji koži in nam pomaga bolje razumeti stališča in razmišljanja tistih, ki nam stojijo nasproti. Namen mednarodnega sodelovanja je osebna izkušnja življenja v druge kulture, načine razmišljanja, zaradi česar pride do razbijanja predsodkov in stereotipov, ki nam jih žal vse pre pogosto vsiljujejo tudi mediji.

Sklep: sodelovanje – aktivno državljanstvo

Sposobnosti sodelovanja in povezovanja sta, po mojem mnenju, zelo pomembni kompetenci današnjega časa, ki bi ju morali sis-

tematično razvijati in privzgjati na celotni vertikali vzgojno-izobraževalnega sistema. Že od zgodnjega otroštva bi morali organizirati in ponujati čim več priložnosti za pridobivanje izkušenj na področju sodelovanja, saj se s temi sposobnostmi ne rodimo, ampak se jih priučimo. Pogosto se zgodi, da nam s povezovanjem uspeva lažje in ustrežnejše ustvarjati potrebne kakovostne spremembe zase, za večjo skupino, skupnost ali celo širšo populacijo ljudi – torej sistemske, celo svetovne spremembe. Sodelovanje pa je vse prepogosto žal le zapisano na papirju, v praksi namreč neredko ugotovimo, da ni šlo za »pravo« sodelovanje. To namreč od posameznika zahteva, da se odpre, da deli svoje znanje in izkušnje, da druge sprejema brez obsojanja. Med sodelovanjem poteka vzajemno opolnomočenje, sodelovanje mora biti pošteno, hkrati pa je zanj značilna delitev odgovornosti. Izmenjujemo si poglede, spoštujemo različna mnenja, delujemo za skupno dobro, uporabimo svoje zmožnosti, vsi sodelujoči enakovredno prispevamo in samostojno razmišljamo. Značilnost sodelovanja so tudi konflikti, saj se v tem procesu znajdejo posamezniki (organizacije, ustanove, skupine ...) z različnimi znanji, izkušnjami, pričakovanji. Predhodno ozaveščanje o procesu sodelovanja, o značilnostih in morebitnih pasteh nam torej lahko pomaga pri tem, da bo sodelovanje čim bolj kakovostno. Vsi člani bi morali imeti možnost enakovredno sodelovati, in to ne glede na družbeni položaj in moč (finančni, izobrazbeni status, zaposlitveni status, količino izkušenj in znanja, značajske lastnosti – introvertiranost, ekstrovertiranost ...). V naši kulturi kritike in napake žal prepogosto razumemo kot neuspeh, kar velja tako za posameznika kot na področju družbenega konsenza, kar je pogosto ovira za kakovostno sodelovanje. Vendar so napake izzivi za nadaljnje načrtovanje in delovanje. Če jih ne razumemo kot normalen sestavni del procesa, jih skuša vsakdo prikriti, razložiti ali pa se marsikdo sploh noče odločiti za sodelovanje. Ljudi je že po naravi strah sprememb, čeprav smo sposobni neverjetnega prilagajanja nanje. Strah pred spremembami »ustaljenega in varnega« je pogosta značilnost ob vstopu v proces sodelovanja in žal kar prepogosta ovira. Biti pripravljen na spremembe ne pomeni zgolj tega, da dovolimo medsebojno vplivanje, ampak da se nas stvari dotaknejo, nam dajo misliti. Napetosti in konflikti se pojavijo zaradi številnih in najrazličnejših vzrokov (npr. »mehanizmi projekcije«, »mehanizmi prenosa« v odnosnem komuniciranju – druge zaznavamo drugače, kot se zaznavajo sami, imamo različna pričakovanja, cilji niso skupaj enakovredno zastavljeni ...), ki jih je treba sproti

ozaveščati in odpravljati. Zadoščenje ob uspešnem sodelovanju je v skupnem procesu rasti, učenja, spreminjanja, da bi dosegli cilj, ki smo ga zastavili skupaj. To, da priznamo sposobnosti, kompetence, uspešnost, zasluge in prispevek posameznikov znotraj sodelovalnega procesa, ne pomeni »metanja slabe luči« na vse druge, pač pa da smo sposobni sprejemati uspehe drugih zaradi cilja, ki bi ga radi dosegli skupaj – pozitivne spremembe za vse; obenem je to tudi oblika motivacije za ustvarjanje in sprejemanje sprememb ter skrb za rast in učenje posameznikov kot osebnosti s pomočjo skupine in metode sodelovanja. Oblik sodelovanja je veliko, zato bi bilo zmotno pričakovati, da bomo z eno od njih zajeli vse posameznike. Še najbolj primerno je zato povprašati sodelujoče, katera oblika jim najbolj ustreza, ali jim ponuditi več oblik sodelovanja.

Pri sodelovanju se je treba pogosto vprašati, kaj je razlog zanj. Pri naši izkušnji se je namreč občasno pokazalo, da smo morali večkrat osvetliti prav to področje: ali iščemo rešitve za boljše delo z otroki, s starši, zase? Na kaj imamo vpliv in na kaj ga nimamo? Ali lahko vplivamo na stvari, ki jih je uredila država, sistem? Kje so prostor in priložnosti, ki nam to omogočajo? Kje je meja, kjer ne dovolimo poseganja, in kaj so razlogi za to? Ustvarjanje skupnega konsenza je velik, a nujno potreben izziv za boljše sodelovanje in delovanje tako v najmanjši enoti kot na državni ali sistemski ravni.

Strah pred tem, da bi bila naša avtoriteta omajana in manj spoštovana ali avtonomija strokovnosti, morda celo strokovnost sama, spodkopana, nas pri sodelovanju pogosto ovira. Spoštovanju in upoštevanju stroke je treba pri sodelovanju nameniti pomemben poudarek, pri čemer pa nobene stroke ne bi smeli imeti za več- ali manjvredno. Sposobnost deliti znanje, dosežke in dognanja na različnih strokovnih področjih prinese nove rezultate, nove poglede, nove rešitve. Sama vidim eno od možnosti v tem, da bi ustvarjali strokovne revije, posvete, spletne učilnice, v okviru katerih bi se povezovali strokovnjaki z različnih področij, strokovnjaki, ki so s povezovanjem teorije in prakse dosegli uspehe in dobre rezultate. Potrebujemo pa ne le povezovanje različnih strokovnjakov in sodelovanje med njimi, ampak tudi (dvosmerno) sodelovanje med teoretiki in praktiki, med izobraževalnimi in vzgojno-izobraževalnimi ustanovami, med zdravstvom in pedagogiko ...

V družbi na našem nacionalnem območju je pri ljudeh (pogosto tudi pri mladih) velikokrat navzoče mnenje, da nima smisla ustvarjati sprememb in se povezovati, češ da multinacionalke in peščica ljudi, ki imajo moč, vodijo vse in zato tudi ne moremo ni-

česar spremeniti. To nihilistično razmišljanje in predajanje usodi v slogu, »kar bo, pa bo«, ustvarja pasivne državljane, ki ne razmišljajo več kritično in se na znajo ali ne zmorejo povezovati zaradi skupnega dobrega. Sama verjamem, da bomo zmogli veliko, če se bomo sodelovanju posvečali bolj intenzivno in na pravi način. Posledica tega bo srečnejši posameznik in potemtakem boljše razmere v družbi. Ustvariti moramo odnos do »ustvarjanja sprememb«, v praksi mora zaživeti koncept »aktivnega državljanstva«. In tega bi se morali, po mojem mnenju, zavedati vsi na vodilnih položajih.

Tisti »kaj« pri vodenju in izobraževanju je vloga ravnateljev in izobraževanja kot gonilo ne samo ekonomskega uspeha, ampak uspeha družbe v prihodnosti – norme, vrednote itd. [Goldring in Greenfield 2000]

Aktivni državljani in državljanke so osebe, ki so dejavne v javnosti in ki s svojo dejavnostjo prispevajo k »splošnemu dobremu«, torej ne uresničujejo le osebnih individualnih interesov, pač pa delujejo v korist splošno prepoznanih demokratičnih ciljev in vrednot. [Podmenik 2003, 58]

Obširna opredelitev aktivnega državljanstva, ki jo je za Svet Evrope pripravil Ruud Veldhuis, navaja štiri razsežnosti državljanstva: politično-pravno, družbeno, kulturno in ekonomsko. Vsakdo, ki naj bi bil aktiven državljan, bi moral imeti enako razvite vse štiri razsežnosti. Udejanjanje vseh pa bi, po mojem mnenju, moralo potekati v sodelovanju in ob uveljavljanju humanosti.

Literatura

- Devjak, T., in S. Berčnik, ur. 2012. *Sto jezikov otrok*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kos Kecojević, Ž., in S. Gaber, ur. 2011. *Kakovost v šolstvu v Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta; Kranj: Šola za ravnatelje.
- Goldring, E., in W. Greenfield. 2002. »Understanding the Evolving Concept of Leadership in Education: Roles, Expectations and Dilemmas.« V *The Educational Leadership Challenge: Redefining Leadership in the 21st Century*, ur. J. Murphy, 1–19. Chicago: University of Chicago Press.
- Grginič, M. 2006. *Družinska pismenost*. Domžale: Izolit.
- Marjanovič Umek, L., U. Fekonja, T. Kavčič in A. Poljanšek. 2002. *Kakovost v vrtcih*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Podmenik, D. 2003. »Aktivno državljanstvo in socialni kapital.« V *Sodobna družba*, ur. M. Makarovič, 56–79. Ljubljana: Sophia.

Polak, A. 2015. »Razvijanje spretnosti timskega dela kot odziv na izzive sodobnega časa.« Prispevek na posvetu Partnerstvo Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani in vzgojno-izobraževalnih inštitucij, Ljubljana, 23. januar.

Rutar, S. 2014. »Kakovost v vrtcu«. Predavanje na aktivu ravnateljev Primorske, Žaga, 25. september.

- Anja Kristan je pomočnica ravnateljice v Vrtcu Sežana.
anja.kristan@gmail.com